

Ruh, ene ve şeytan

Bediüzzaman “Şeytanın vücudunda cüz’î şerhlerle beraber birçok maksad-ı hayriye-i külliye (küllî hayırlar) ve kemâlât-ı insaniye vardır” (Lem’alar, s.210) diyor.

Buradan yola çıkarak, hep şer olarak bildiğimiz şeytanın vücudunda, insanın kemâlâtının nasıl bulunacağı dikkatimi çekti. Ruh, ene ve şeytanın mahiyetlerine bir göz atmak istedim. Güzellikler istifade ettiğim Külliyyata aittir, hatalar olabilir.

Bediüzzaman meâlen, bir çekirdekte onun embriyosundan koca bir ağaç olmaya kadar, çok çeşitli mertebelerin bulunduğunu söyledikten sonra, insanın mahiyetinde bundan çok daha fazla mertebenin bulunabileceğine vurgu yapıyor, çünkü insan kâinat ağacının bir çekirdeği gibidir ve kâinatın özetidir, belki zerreden şemse kadar mertebeleri vardır diyor.

Her insanda çok çeşitli istidat ve kabiliyet mertebeleri bulunabilir, insan bunların mertebesini açığa çıkardığı miktarda kâmil insan olur. Bu mertebelerin meydana çıkması mücadele ile olur. Her insanın vücudunda kaslar vardır, bazıları bu kasları çok çalıştırarak hareket ettirdiği için kuvvetli kaslara sahip olur. Felç hastaları kaslarını hareket ettiremediğinden belli süre sonra ölmektedir. İşte insan da, kendinde bulunan mertebeleri inkişaf ettirdiği sürece devamlı yükselir, terakkî eder, aksi halde yerinde kalır ve kısır bir döngü içinde olur. İnsandaki istidatların harekete başlaması için şeytan ve muzır şeyler gerekmektedir. Muzır ve şeytan olmasın diyen insan, çekirdeği toprağa atıp çimlenmesini engelleyip ebedî bir çekirdek olarak kalmasını isteyen, meyveli bir ağaç olmasını engelleyen birisi gibidir. Nasıl ki madene ateş verilir, tâ ki maden ve toprak ondan ayrılsın; ateş olmazsa maden meydana çıkmaz. İşte şeytan, topraktaki altını meydana çıkaran ateş gibidir.

Petrolden çok çeşitli maddeler üretilir, uçak benzininden katrana kadar. Her birinin kullanıldığı yerler farklıdır. Kullanacağımız araçlara göre bu petrolden yakıt üretmeliyiz. Yani işlenmemiş petrolü bir uçağa koyup yolculuk yapamayız. Ham petrol işlenmeden kullanılmaz. İşte şeytan da, işlenmemiş ham petrol gibidir, hangi yönü ile bizim hangi kabiliyetlerimizi ve nasıl inkişaf ettireceğini bilmeden, şeytandan inkişafımıza kuvvet vereceğini ummak, ham petrolu uçağa koyup yolculuk yapmak gibidir, elbette sonu hüsrana olur. Sevdim seni şeytan, amma seni değil, kabiliyetlerimi inkişaf ettiren yönünü!

Ruha gelince, Bediüzzaman “Elbette, gayet cemiyetli ve gayet yüksek bir mahiyete malik ve haricî vücut giydirilmiş ve zîşuur (şuur sahibi) ve zîhayat ve nuranî kanun-u emri (Allah’ın emri) olan ruh-u beşer” (Sözler, s. 839) diyor. Demek ki haricî bir vücut giydirilmiş ruh mahlûktur, bizler gibi. Allah ruhumuza ceset elbisesini giydirmiştir. Mahlûk olmayana emr-

i itibarî denir (aslında var olmadığı halde, var olduğu kabul edilen emir). İnsanın meyilleri veya meyillerindeki tasarrufu emr-i itibarî olduğundan mahlûk, yani yaratılmış şeyler. Onun için kaderde, irade veya irade içindeki tasarruf yetkisi insana verildiğinden, insan yaptığı işlerden mesul oluyor. Akıl da yaratıldığı için mahlûktur.

Ene ise “kûnuz-u mahfiye (gizli hazine) olan esma-i İlahiyenin anahtarı”dır. (Sözler, s. 873) “Ene âyine misal ve vahid-i kıyasî [ölçü aleti, yani Allah’ın isim ve sıfatlarının derecelerini ölçmeye çalışan bir âlet gibidir] ve âlet-i inkişaf [keşif âleti] ve mana-yı harfî [bir çiçek gördüğünde ‘Ne güzel çiçek’ deyip güzelliği çiçeğe verirken mana-yı ismi olur, ‘Ne güzel yaratılmış’ dersin, güzelliği Allah’a verirken, o zaman mana-yı harfi olur] gibi manası kendinde olmayan ve başkasının manasını gösteren vücud-i insaniyetin kalın iplerinden şuurlu bir teldir” (Sözler s. 875) diyor.

Ene ile ruhun farkları: Bir bütünü farklı yansımalarıdır. Ene, kıyas yani mukayese yapar, düşünür, yorumlar, muhakeme yapar. İnsanların enelerinin olması ve hayvanlarda bulunmaması, mukayese farkıdır. Bir insan mukayese ve muhakeme yapamıyorsa, o insanın hayvandan farkı yok gibidir. “Bir usta bu gözlüğü yapmışsa, benim gözümü de yapan bir usta vardır” gibi düşünüp mukayese yapması lazımdır. Yani ene Allah’ın isim ve sıfatlarının derecelerini ölçer, ölçmeye çalışır, ruh ise cesetlere giydirilmiş bir kanunlar mecmuasıdır. Aslında hepsi O’nun sanatıdır, O’nun eseridir, bizi biz yapan değerlerdir.

27 Ekim 2015, Salı Yeni Asya Gazetesi